

ASZTALOS MIHÁLY

Pillanatképek egy család életéből

A tragikus ős

Szabó Ferenc nagyapáméknak öt gyermekük volt, a legidősebbtől haladva Ferike, Rozika, Marika, Janika valamint Erzsike (ő lett az édesanyám). A nehezen induló mezőgazdaságuk és az öt kiskorú gyermek nevelése nagy feladatot rótt a családra. Ezt még csak fokozta, amikor kitört az I. világháború. Nagyapámat behívták katonának, és a szerbiai frontra vezényelték. Az egyedül maradt nagyanyámra, Holovics Rozáliára igen nehéz feladat várt. Nemcsak a gyerekek nevelése, hanem a gazdaság irányítása is az ő vállára nehezedett. Szerencsére a gyerekek szófogadók, kötelességtudók voltak. Közülük is kitűnt a legidősebb fiú, Ferike. Tizenegy évesen is mindenben igyekezett az édesanyja segítségére lenni. A korát meghazudtoló ügyességgel és kötelességtudattal mindent megtett, hogy a rábízott feladatokat elvégezze. Ilyen eset volt az alábbi is.

Nagyanyám, Holovics Rozália gyermekeivel és anyósával

Egy késő őszi napon kukoricát mentek betakarítani az akkor még Dunakeszihez tartozó Kisalag imreházi részén lévő földjükre. Ferike büszkén vállalta a lovasfogatukon a kocsis szerepét, mert ebben már volt gyakorlata. Nagyanyám ezen a napon nem tudta senkire sem bízni a kisebb gyerekek felügyeletét, így nem mehetett velük. Összekészítették az elemőzsiát, a lovaknak az abrakot, vizet, kézikosarakat, zsákokat, lópokrót. Hármában indultak, egy napszámos asszony, egy korosabb férfi és Ferike. A háború miatt nehezen lehetett munkát találni. Induláskor Ferike vidáman szólott vissza, „minden rendben lesz édesanyám”. Mivel hosszú volt az út, Ferike igyekezett gyors haladásra nögatni a lovakat. A földjük az imreházi magaslaton volt, így meredekebb szakaszokon is haladtak. A kaptatós részen az út durva, lapos kövekkel volt megerősítve az esővíz eróziós hatása ellen. Az előző napokban is esett, így

a kocsit helyenként zötyögőssé vált, de járható volt. Megérkezés után a kifogott lovakat ellátták takarmánnyal, majd szerényen munkához láttak. Mivel széles volt a kukoricaföld és a szomszéd földeken sem lehetett végighajtani kocsival, a kukoricaszárak levágásával nyiladékokat vágtak. Szép idő volt, így jól haladtak a kukoricacsövek törésével, melyeket kézikosarakkal a vágott út két oldalán kupacokba öntögettek. Ebéd után sem engedhettek pihenőt maguknak, mert végezni akartak a betakarítással. A törés végeztével megkezdték a csövek felrakását a kocsira. A termés egy részét zsákokba rakták, azzal magasztották a kocsiodalt, hogy az összes kukorica fölférjen. Csak a lovakat hajtó Ferike ült föl a szétterített lópokróra, lábait neki feszítette a keresztbe elhelyezett kukoricás zsáknak, így tudta a gyeplővel fékezni a lovakat. Egy lejtős részen a zötyögőssé vált út annyira rázta a kocsi kerekeit, hogy a kukoricás zsákok meglazultak, és egy pillanat alatt lezuhantak, így nem maradt támasztéka Ferike lábának. Ő is a mélybe csúszott. Olyan szerencsétlenül esett, hogy a kerék keresztülment rajta. Rémület lett úrrá a kocsit gyalogosan kísérőkön. Az irányíthatatlan kocsi gyorsulni kezdett, a férfi, ahogy csak bírta a lovak után futott, nagy nehezen elkapta a kantárt, és így tudta lelassítani a fogatot. Az asszony rémülten hajolt a szerencsétlenül járt kislíj teste fölé, és kétségbe esve vizsgálta azt. Semmi életjelet nem észlelt, óvatosan átölelve, karjaiba véve vitte a már megállt kocsihoz. A rakomány egy részét lerakták a földre, a kocsin elengenygették a kukoricát, letakarták a pokróccal, és óvatosan ráfektették a kislíjra. Kíméletes gyorsasággal indultak el hazafelé.

A Bem utcai házukkal szemben lakott a falu orvosa, dr. Cseresnyés Ernő, akit azonnal értesítettek az esetről. A doktor megvizsgálta a kislíjra, és szomorúan állapította meg a halálát. A fájdalom enyhítésére közölte, hogy a gyermek nem érzett semmi fájdalmat, a baleset pillanatában meghalt. A kocsit megérkezését hallva örömmel jött kinyitni a nagy kaput az édesanyja. Megtudva a történeteket szinte megbénult, magába roskadva a fájdalomtól leült a gang szélére, s ziháló zokogásban tört ki. Hosszú ideig nem is tudta, mi történt vele. Az összeseregglő szomszédok és rokonok időközben felravatalozták a kislíj holttestét. Értesítették a papot, s megkezdődött az éjszakai imádságos virrasztás. A fronton harcoló édesapát csak a temetésről tudták értesíteni. Amint eltávozást kapott, a temetőben meggyászolta és elsíratta elsőszülött fiát. Az idő múlásával lassan a fájdalom is enyhült. A család örökre szívébe zárta Ferike emlékét.

A gyarapodás évei

Az I. világháború befejeződésével nagy nehézségek után a csonka Magyarország sorsa is jobbra fordult, megindult az ország konszolidálódása. A családok is lassan túljutottak a megpróbáltatásokon. Nagyapám háborúból való hazajövetelével a gazdaságuk is gyarapodásnak indult. A főváros közelségének köszönhetően, s jó piaci lehetőség miatt, a paradicsomtermesztésből, valamint a spárgatermesztésből szép jövedelemre tettek szert. Abban az időben a gazdacsaládok fő megélhetőségét a földterület nagysága biztosította, ezért igyekeztek azt gyarapítani. Nagyapám is – gyermekei jövőjének megalapozásáért – szinte évente vett újabb és újabb földet, míg a birtok 32 kataszteri hold nagyságúra gyarapodott. A paradicsom termesztésére a barnahomok, míg a spárga termesztésére a sárgahomok föl-

dek voltak a legalkalmasabbak. A spárgát a piacra szállítás előtti este méret szerint osztályozták, csomagokba kötegették, kora hajnalban hátikosárba rakták, és az első vonattal vitték a budapesti piacra eladni. A határ spárgatermesztésére legalkalmasabb földjeire épült később a házgyár.

Nagyapám a kornak megfelelően igyekezett modernizálni a gazdaságát. A villanyáram elterjedése előtti időben korszerűnek nevezhető „járgányt” vásárolt. Ezzel végezte a gazdaság gépeinek (szecskavágó, magdaráló stb.) hajtását. A járgány a lovak körbejáratásával forgatott kúpkerék és tengelyek átételén keresztül egy szíjtárcsát forgatott, amikhez bőrszík segítségével lehetett csatlakoztatni a meghajtani kívánt gépet. A korszerű eszközökkel felszerelt gazdasága mellett cséplőgépet is vásárolt, melyet bércsépléssel hasznosított.

Szabó Ferenc nagyapám részt vett a falu közéletében is, erről tanúskodik az egykori községháza – ma városháza – főút felőli régi bejáratánál elhelyezett márványtábla, melyen a felsorolt esküdtek között az ő neve is szerepel. Abban az időben a módosabb gazdáknál divatba jött a cifraszoba, aminek falát szebbnél-szebb, egyedileg festett, esetenként névvel és dátummal is ellátott tálakkal díszítették. Ilyen tál látható a mellékelt fotón, amit sikerült megőriznem azok közül, melyek valamikor a cifraszobájuk falát díszítették.

Ennek a korszaknak a II. világháború utáni évek vetettek véget. Szerencsére az élete munkájának pusztulását Szabó Ferenc nagyapám nem érte meg. 1944-ben elhunyt.

A hanyatlás éve

Az 1948-ban hatalomra került kollaboráns proletárdiktatúra ellenségnek tekintette a szorgalmuk és tehetségük által gyarapodó családokat. Az özvegy nagyanyám is kuláklisra került. A rezsim szándékosan törekedett ezen családok tönkretételére. Az éves adót és a beszolgáltatást úgy állapították meg, hogy azt a család ne legyen képes befizetni. Jöttek a rekvirálások, először a lovak, tehének, disznók, aprójószágok kerültek sorra, majd következett a cséplőgép. A legvégén árverésre kerültek a gépek, szerszámok, bútorok is. Odáig fajult a család kíméletlen kifosztása, hogy a végén a ruháikat már paradicsomos ládákban tárolták. A legaljasabb az volt, amikor lovas kocsival haladtunk

apámmal, és a mellettünk elhaladó magas beosztású tanácsi hivatalnoknő cinikusan és pökhendien odaszólt apámnak: „Mit csináljak az anyósával, fölakasztassam?” Lehet, hogy jópofa viccnek szánta, de nagyon otromba és visszataszító volt a megjegyzése. Az egésznek az volt az előzménye, hogy a szóban önkéntesnek mondott, de a valóságban előre meghatározott Békekölcson összegét nagyanyám nem tudta megfizetni. Szerencsére az akasztásból nem lett semmi, de a tisztességben megöregedett nagymamát pár napra Vácon leültették. Még így is szerencsésebb volt, mint az a dunakeszi gazda, akit ez idő tájt ártatlanul kivégeztek az Andrássy út 60-ban.

Mivel nagyanyám a fiával, Szabó Jánossal egy házban lakott, így az ő családja is kuláknak minősült. A fiukkal, Szabó Lajossal egy osztályba jártam, a mai nevén Szent István Általános Iskolába, aki az osztály kimagaslóan legjobb tanulója volt. Mivel a család kuláknak számított, így középiskolába nem tanulhattam tovább. Én is ugyanolyan kulák unoka voltam, de mivel mi külön házban laktunk, így tovább tanulhattam a Váci Gépipari Technikumban. Amikor a megváltozott körülmények miatt eladásra került a nagyszülők portája, végleg lezárult egy korszak a család történetében. Mi utódok hálás szívvel emlékezünk meg az őseinkről, akik küzdelmes életükkel elősegítették a boldogságunkat. Hálás szívvel gondolok anyai nagyszüleimre, Szabó Ferencre (1877-1944) és Szabó Ferencnére sz. Holovics Rozáliára (1880-1962), és emléküknök ajánlom írásomat.

Nagyszüleim, Szabó Ferenc és Holovics Rozália

